

Я. ЧЕПІГА

ПЕРШИЙ
КРОК

БУКВАРЬ
ЧИТАНКА

КНИГОСПІЛКА 1923

Преміровано на конкурсі Головоцвihu.

Я. ЧЕПІГА

ПЕРШИЙ КРОК

БУКВАРЬ—ЧИТАНКА

Рисунки Алексєєва.

Науково-Педагогичний Комітет Головоцвihu Наркомосвіти У. С. Р. Р
для вжитку в установах соціального виховання рекомендував.

Державна
бібліотека
України

КНИГОСПІЛКА. ХАРКІВ—КИІВ.

— 1923 —

Друкарня Київської Філії „Книгоспілки“, вул. Короленка, 43.

Тіраж 100.000 примірників.

ХАТА

МАМА

ТАТО

ДАХ

ВІКНО

ДВЕРІ

ДИМАРЬ

хата

дах

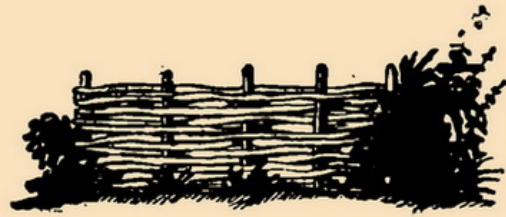
мама

ХИМА

ХОМА

ТИН

ХОМА НА ТИНУ. ТИН УПАВ, ХОМА УПАВ.

ХОМА ПЛАЧЕ.

ХОМО, НЕ ПЛАЧ,
ДАМ КАЛАЧ.

ДАМ КАЛАЧ,
ХОМО, НЕ ПЛАЧ.

хома

тин

хома на тину

перелаз

хижа

ворота

повітка

наш двір.

хома та гуси.

гуси та хома.

корова та теля.

хима пустила
теля.

теля ссе корову

мама доїть
корову.

хома та гуси гуси та хома

мама доїть корову.

свині

кури

качки

гуси

собака

вівця

коза

корито

дід

баба

курочка

мишка

Був дід, була баба.

Була у них курочка
ряба.

Курочка знесла
яечко.

Дід бив,
не розбив.

Баба била,
не розбила.

Бігла мишка,
хвостиком торкнула,
яечко упало і розбилось!

Дід плаче, баба плаче.

А курочка
кудкудаче.

був дід, була баба.

САД.

У діда сад.
У діда сад та хата.
У саду вулики.

У саду яблуні та сливи.
На яблуні яблука,
на сливі сливи.

На, Хомо,
яблука, а тобі,
Химо, сливи.

У саду стоять вулики.

САДОВИНА.

Яблука

Сливи

Груші

Вишні

Малина

Горіхи

ГОРОД.

Тато копав на городі.
Мама садила мак.
Хома ніс лопату.
Хима несла кошик.

Мак

Лопата

Повиростали на городі:
мак, капуста, картопля.

Виріс мак.
Багато маку.

*У Хими мак.
У Коши нема маку.*

ГОРОДИНА.

Мак

Буряк

Ріпа

Капуста

Морква

Горох

Цибуля

НА ЛУКАХ.

Тато косить траву.
Мама кладе суху траву в копиці.
Хома і Хима ворущать траву.

Два косарі.

Баба несе
косарям їсти.

Косарі сіли
їсти.

Косарі сплять
на коші.

Баба мие
посуд.

Косарі косять, а баба іде до дому.

ЗНАРЯДДЯ ПРИ КОСОВИЦІ.

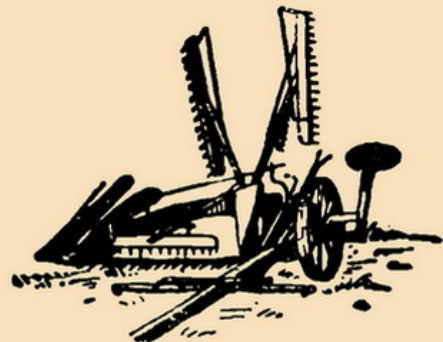
Коса

Граблі

Серп

Самокоска

НА ПОЛІ.

Два коні.

Зерно

Тато оре ниву Мати несе їжу. Дід сіє зерно.
Хома пасе коня. Наум везе борону.

Два хліби.

Дід ріже хліб. Тато миє
руки. Мати сипе борщ,
Хома бере ложку.

Чотири хліби.

ЗНАРЯДДЯ ДЛЯ ПРАЦІ НА ПОЛІ.

Рало

Плуг

Віз

Борона

Трактор

НАШ СТАВОК.

Качки

Риба

Верба

У рака
клішня.

Сом у ставку.

Бабка на
вербі.

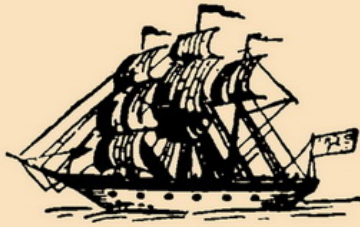

Дід вудить рибу. Баба пере білизну.

НА ЧОМУ ПЛАВАЮТЬ ЛЮДЕ.

Човен

Корабель

Пароплав

ЖНИВА.

Копи

Мама і тато жали жито.

Хима варила кашу.

Хома носив снопи і клав у копи.

Мале спало у колисці.

На ниві багато снопів.

*сочик
ужити.*

*три
колоски.*

*дві жінки
жнуть.*

МОЛОТЬБА.

Два ведмеді,
Два ведмеді
Горох молотили.

Два півники,
Два півники
До млина носили.

Цап меле,
Цап меле,
Коза насипає, _____

А малепьке
козиняtko
На скрипочку
грає.

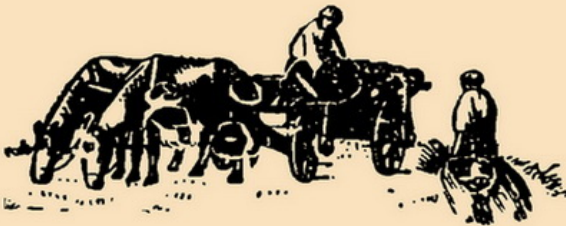
Ми їдемо по снопи.
Навколо нас копи, копи і копи.
Сусіда кладе снопи на віз.
Тітка Ївга носить снопи.
Малий Петро пасе воли.

Тато і я їдемо з поля з снопами.
Я на возі, а тато йде біля воза.
Мені видно все. Коло хат стоги хліба.
Люде молотять і віють.

Тато і я веземо зерно до млина.
Зерно помелять і буде борошно.
Мама спече хліб. Буде нам,
буде і голодним дітям.

*Сусіда кладе
снопи на віз*

Знаряддя молотарське.

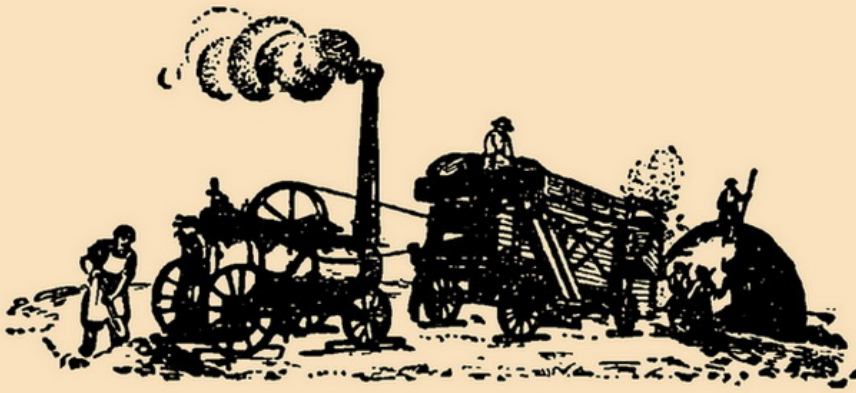
Ціпом
молотять.

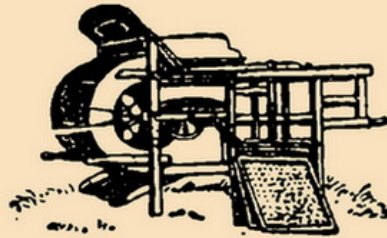
Ви́ла та
граблі:

Ви́лами
носять снопи.

Парова молотилка.

Віялка.

Селяне орудь, сіють, волочать,

косять, жнуть, молотять, віють —
вони обробляють землю.

Робітники кують, стругають, рубають —
вони роблять речі.

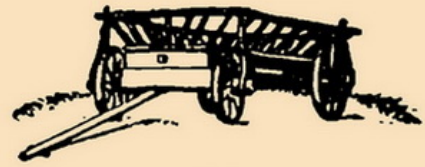
Селяне дають робітникам хліб і овочі.
Робітники дають селянам коси, серпи,
плуги, віялки, машини.
Один одному допомагає.

Сани.

Шина.

Віз.

Дід мав млин.
Він молов у млині
зерно.

Коваль кував шину.
Шина на колесі.

*У млині мелють зерно. Коваль кував шину.
Він робить шину.*

Що добуває селянин. Що виробляє робітник.

Жито. Овес. Просо.

Капуста. Картопля.

Коси. Молоток. Сокира.

Колесо. Плуг.

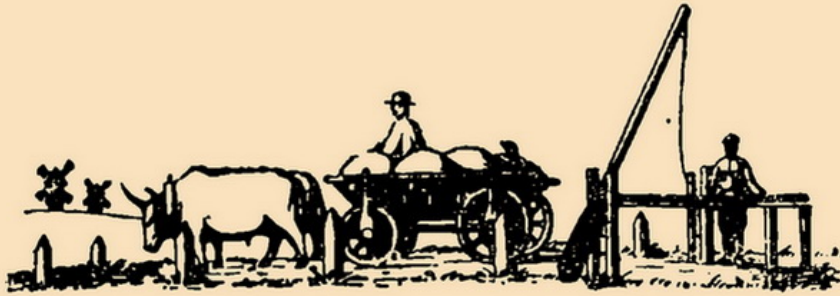
Селяне везуть збіжжа.

Зерно вантажать у вагони.

Потяг везе зерно голодним.

З вагонів везуть зерно на млини.

З борошна печуть хліб.

Голодні діти їдять спечений хліб.

*У Оленки вмерла мати.
Зосталась вона з татусем.
Оленка місить тісто
і пече хліб а татусь
працює на полі.*

Будування хати.

Ми ставили хату. Мати, Хима та Хома місили глину. Тато клав стіни. Дід робив рами, лутки, двері та крокви.

Стіни і стеля готові.
Дід і тато ставлять крокви.
Паум теше лати.

Дід і тато вшивали хату:
тато подавав околот, а дід ушивав.
Швидко хату вшиють.

Дід припасовує рами і двері.
Тато шклить рами. Мати мастить хату.
Хима й Хома ставлять малу хату для ляльок.

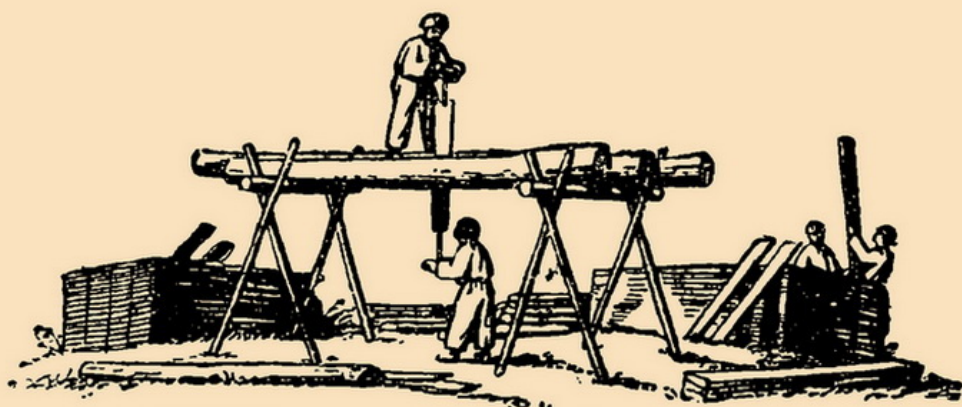

У Петра нова хата і нові ворота.
Хату зробили всі гуртом.
Ворота зробив сусіда.

Як зроблено ослін.

Росло у лісі дерево. Дерево зрубали і
попиляли. Колоди возили з лісу.

Колоди розпилюють на дошки.
Дошки складають до купи.
Тесляр купує дошки.

Тесляр привіз дошки в свою майстерню.
Розпиляв, вистругав і зробив ослін.
Так з дерева, що росло в лісі, зроблено ослін.

*На ослоні сидить дід. Мати на ослоні
миє посуд.*

Під ослонем квочка.

Як зроблено сокиру.

Коваль купував у крамниці залізо.
Купив і поніс до кузні.

Ковадло.

Коваль розпалив горно.
Всунув в огонь залізо.

Малий Павло роздував
огонь міхом.

Коваль витяг кліщами
залізо. Поклав залізо на
ковадло і кував молотком:
цінь-тук, цінь-тук!

Швидко коваль зробив
сокиру.

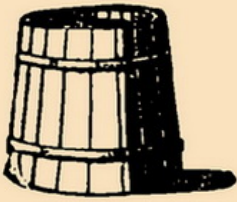
Коваль.

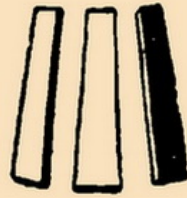
Коваль підковує коня.

Підкова.

Діжка.

Клепки.

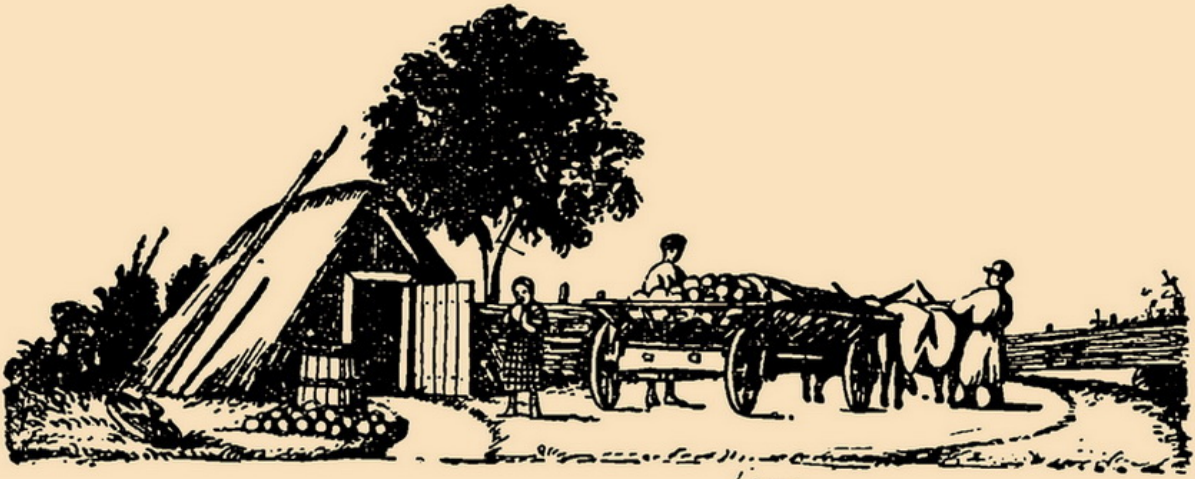

Обруч.

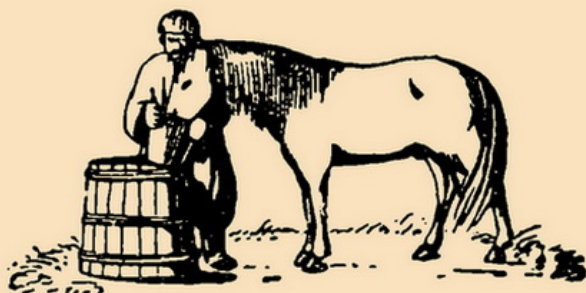
Про діжку.

Виросло в лісі дерево. Бондарь зрубав, попиляв, поколов і зробив клепки й дошки. Потім клепки обтесав, збив і стала діжка.

В-осени мати купила діжку.
Тато привіз з баштану дрібних кавунів.
Мама вибрала спілі і посолила в діжці.
Взімку мама давала нам солоних кавунів.
Кавуни смашні і ми були раді.
По весні діжку поставили на дворі і налили води.

З діжки воду брали і напували худобу.
Раз мати захворіла. Тато був
на заробітках. А ми, малі діти,
забули налити в діжку води. Вона
розсохлась.

Корова хотіла пити і штовхнула діжку.
Діжка впала і розсипалась.

Бондарь робить балії, відра, а ще що?

Хатні речі з дерева.

Родина за столом.

Мале несе ослін.

На лаві спить дід.

Ниточка.

На леваді росли високі коноплі.
Василь піде в коноплі і не видко, де він.

В-осени мати побрала коноплі, поставила
сніпки, щоб сохли.

Потім поклала сніпки в копанку.

А щоб сніпки не зринали, нагнітила їх
каменем. Вимокли коноплі. Знову поставили їх
сохнути.

Мати і Варка били коноплі на бительні,
терли на терниці і м'яли на м'ялиці.
Стало з конопель прядиво.

Зімовими ве-
чорами Варка ви-
чісувала прядиво
Мати наділа на
гребінь і прядла
нитки.

Панчохи.

Влітку обстригли барана.
Зібрали вовну, помили в річці і поклали
на траву сушити.

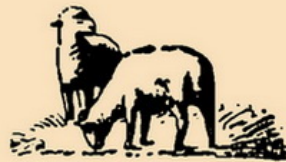
Взімку баба ді-
стала вовну, наділа
на гребінь і сукала
з неї нитки.

Потім баба плела
онукам панчохи.
Теплі панчохи з
вовни!

Баран.

Вівці.

Глиняні вироби.

Півник.

Коник.

Горщики.

Миска.

Горщик.

Грицько та Оксана гралися на глинищу.

Глина була мокра. Оксана зліпила півника.

А Грицько зліпив коника.
Гарні півник і коник.

Потім вони зліпили горщик, миску, кухлики з ручками.

Далі зробили піч. Налили в горщик води. Від води горщик розпався.

Дощик почав накрапати. Діти скакали і приказували:

Іди, іди, дощику,
Зварю тобі борщик
У новому горщик.
Тобі каша, а нам борщ,
Щоб густенько ішов дощ.

Баба дарує онукові півника.

Цеглина.

Були діти на цегельні. Бачили, як роблять цеглу. Дорогою багато говорили про вироби.

— А я тепер і сам зроблю цегельню,—зауважив Семенко.

— А де ти візьмеш піч?—запитали товарищі.

— Сам зроблю.

— Одному тяжко, а гуртом можна,—зауважив учитель.

— Так, гуртом легше,—ствердили діти.

— Давайте, гуртом,—згодився Семенко.

І почалася праця.

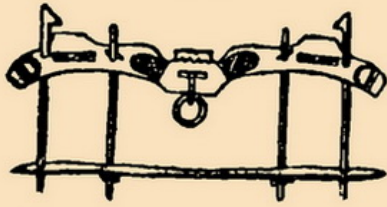
Діти зробили кілька маленьких форм. Накопали глини. Вимісили її гарно з піском і паробили цегли.

Зробили піч.

Обпалили цеглу і склали її в клітки.

З б р у я.

Ярмо для волів.

Хомут для кошей.

Уздечка.

Дуга.

Про ярмо та волики.

Татусь робив ярмо.

— А що це ви, тату, робите?—запитала мала Настя.

— Ярмо, дитинко,—відповів татусь,—хочу руденького та рябенького у віз запрягати.

— Вони-ж малі.

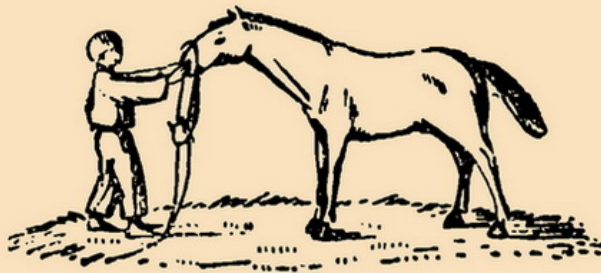
— Е, ні. Вони не малі. Пора їм на господаря робити.

Коли ярмо було готове, татусь запряг у воза волики.

Поклав на воза мішки з зерном, посадив доньку і вирушив до млина.

З млина привезли борошно і дерть.

Мати спекла хліб. Настя їла свіжий хліб і дивилася, як волики ремигали полову та дерть.

*Павло мав уздечку.
„Кось, кось, кось”- кличе Павло лоша.
Підійшло воно. Павло хотів надіти
уздечку, а лоша брикнуло та й геть побігло.*

О д і ж.

Свита.

Сорочка.

Спідниця.

Корсетка.

Штани.

Шалка.

Рукавиці.

Дитячий дім.

Жив на світі сирота Івасик. Тяжко жилося сироті по чужих людях. Одні нагодують, другі одягнуть, а ті приголублять.

І все з ласки: чужа драна свитина, чужі чоботи, чужа сорочка.

Нарешті Івасика забрали до дитячого дому. Обмили, одягли, узули і почали навчати.

Тут всі однакові, всі рівні. І так тут любо, тепло, гарно.

Настав час, що і сирота має хату, світло і тепло.

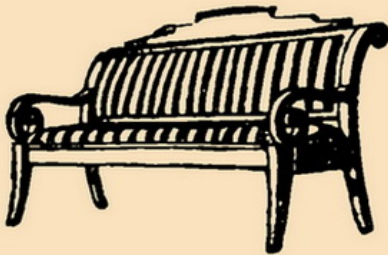

Підпишіть, що намальовано.

Фабрика, де роблять меблі.

М е б л і.

Каніпа.

Креселко.

Дзінглик.

Робітник та його син.

Був ранок. Промінь сонця збудив малого Антона. Він прокинувся і побачив татуся, що порався біля печі. Антін пригадав, що матуся вчора увечері виїхала з дому на кілька днів.

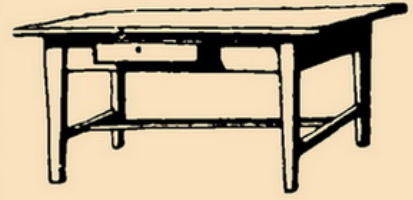
— Гу-у-у! почувсь гудок з фабрики.

— Вставай, синку, будемо снідати, та й до праці, — промовив татусь, збираючи своє начиння. Він був робітником мебльової фабрики. Поснідали. Татусь, збираючись на фабрику, наказував:

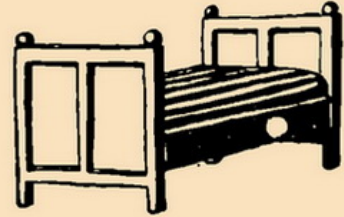
— Прибери, синку, хату та й біжи до школи. Вчись, працєю. Без праці нечесно жити, а без освіти не можна. Бачиш, мозолі на руках.

Руками працюючих все зроблено. Їм все належить. Але їм бракує доброї освіти.

— Гу-у! Гу-у! Гу-у!—тричі прогудо. Татусь погладив сина по голові і вийшов. Антін підмів хату, прибрав посуд, зібрав книжки і побіг до школи.

Стіл.

Ліжко.

Гудзики і гвинти роблять на заводі машинами.

Плуг зробили коваль і тесляр.

Ганок зробив тесляр.

Івасик став на осліп. Він дістає книжку.

Мала Оксана прибирає своє ліжко.

Наш квітник.

Був при школі квітник. Весною ми його скопали і посадили квіти. За два тижні вкрився квітник зеленою травицею. Це наші квіти зійшли.

Що-дня кожний з нас виливав на квіти лійку води. В-осени всі квіти зацвіли, та так хороше, що й сказати не можна.

Квіти.

Сон.

Троянда.

Дзвіночки.

Волошки.

Намалюйте й підпишіть ті квіти, що ви знаєте.

П а в у к.

Павук на дереві снував павутину. Комаха вгледіла і каже:

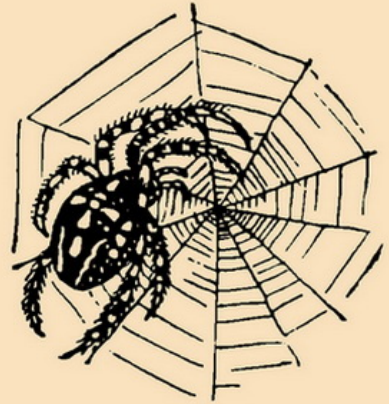
— А що то ти робиш?

Павук мовчки далі снував.

Комаха полетіла й загула:

— Гей, комахи, павук тенета розкидає, на нас лихо накликає.

Павук сів коло тенетів та й чекає. Коли ластівка пурх! Схопила павука й ковтнула.

О то страшне!

Летить жук та й гуде, а півень питає:

— А хто то такий? а хто то такий?

А жук гуде:—Уб'ю-у-у!

А квочка питає:—Кого? кого? кого?

А ягнятко присіло та:—Не мене, не мене-е-е.

А півень перелякався та через тин:

— Тікай, куди бач, тікай, куди бач!

К о м а х и.

Метелик.

Бджола.

Бабка.

Хрущ.

Слимак на собі Бджоли у вулихату носить.

живуть.

Заєць та вовк.

Заєць сидить під ялинкою, дримає. Коли ось вовк, побачив зайчика та до нього:

— А що це ти кору гризеш і мої дерева псуєш!

Вовк силу та зуби гострі має,—і все в лісі за своє вважає.

Заєць набрався смілости та й каже:

— Та де-ж воно твоє: ліс для всіх як і земля.

— А-а! ти ще базікати! Ось я тебе!

Заєць з переляку плиг через вовка та й зник у кущах.

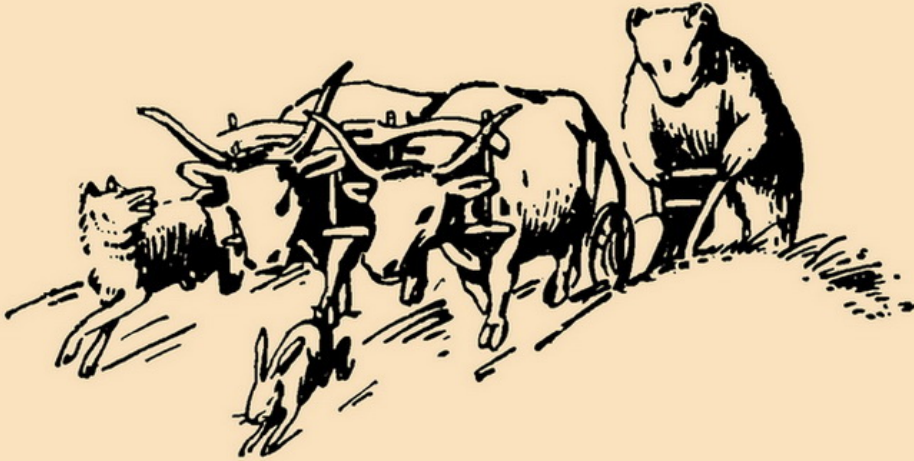
Вовк з пересердя та невдачі аж зубами клацнув і завив:

— У-у! нема правди у світі: таке мале і то живцем не хоче в цельку лізти.

Червона армія це є ввесь трудящий на- рід. Червона армія захищає робітників і селян від їх ворогів.

Чудні орачі.

Ой, не знала господиня, як на світі жити
Та й найняла ведмедика за плугом ходити,
А вовчика сіренького волики гонити,
А зайчика-Степанчика волики водити.

Як розсердивсь ведмедичок—плуга поламав,
А вовчикок сіресенький воли розігнав,
А зайчикок-Степанчикок у ліс поскакав.

Шкільна Рада.

Почули ми,
що в державі
багато голод-
них дітей, по-
бажали ми до-
помогти їм.

Сказали про
це вчителеві.

На зборах
шкільної ради ми вирішили допомогти.

Пісня про бичка.

— А продай, бабусю, бичка!

— Якого?

— Та того бичка мурого.

— Він у мене мурий, мурий, нагодую свині й кури, цього не продам.

— Та продай, бабусю, бичка!

— Якого?

— Та того бичка сірого.

— Він у мене сірий, сірий, вимітає хату й сіни, цього не продам.

— Та продай, бабусю, бичка!

— Якого?

— Та того бичка білого.

— Він у мене білий, білий, намолоте й перевіє, цього не продам.

— Та продай, бабусю, бичка!

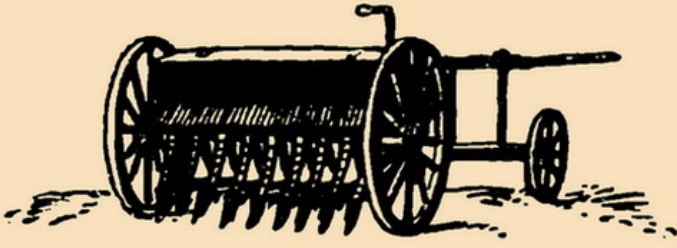
— Якого?

— Та того бичка чорного.

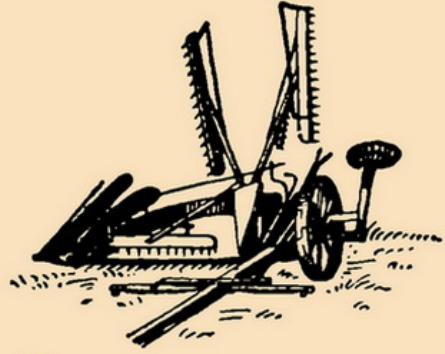
— Він у мене чорний, чорний, він у мене добрий, добрий, цього не продам.

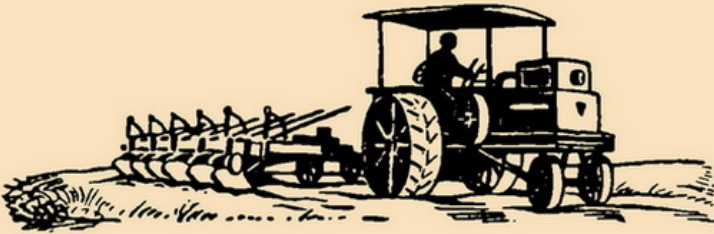
Що купив кооператив на ярмарку.

Рядова сіялка.

Закордонна само-
коска.

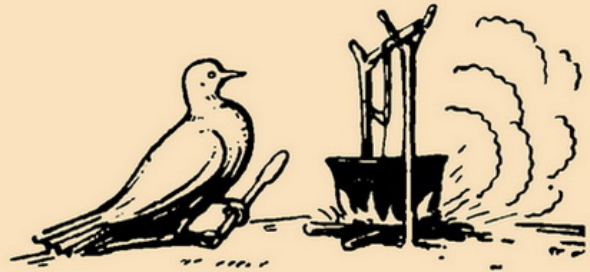

Куплено одно-
го трактора. От-
дивна вигадка: за-
мість коней або
волів — машина.

Вона везе за собою плуга. Та якого великого
плуга! Трактором можна з'орати в день багато
десятин поля.

Горлиця.

Ой, варила горлиця
 лободу
Та й послала горлика
 по воду.

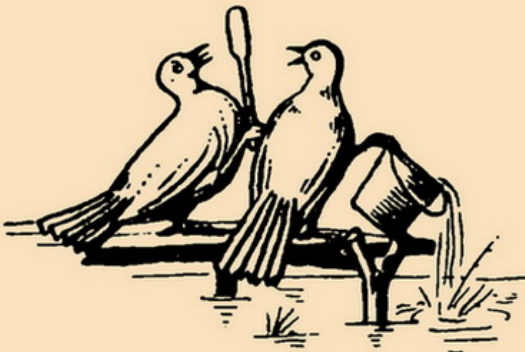
Нема, нема горлика, ні води,
Ой, що-ж бо то станеться з лободи?
Ухопила горлиця макогін

Та й побігла за горликом
 навздогін.

Здогонила горлика
 на мості

Та вдарила горлика
 по хвості:

— Ото-ж тобі, горлику,
 та й вода,

Википіла лебедиця аж до дна.

В о г о н ь.

В старі часи не вміли люде добувати вогню. Запалить блискавка дерево, вони запалять від нього трісочку і бережуть вогонь, щоб не гас.

Спдять, гріються біля нього і варять страву.

Потім навчилися люде добувати вогонь кресалом.

Шматком заліза били об кремень і викрешували іскри. Іскри падали на суху траву або губку і вона горіла.

Далі навчились робити сірники. Потруть сірничком по чомусь шорсткому і він загориться. Тоді сірничком світять лампу, запалюють у печі.

Одним сірником можна спалити усе село. З сірниками треба бути обережним.

Бачили люде блискавку, дивувалися і жахалися. А потім навчилися добувати машинами цей вогонь та світити по хатах.

Є вже багато сел на Україні, де по хатах горить не каганець, а електрична лампа.

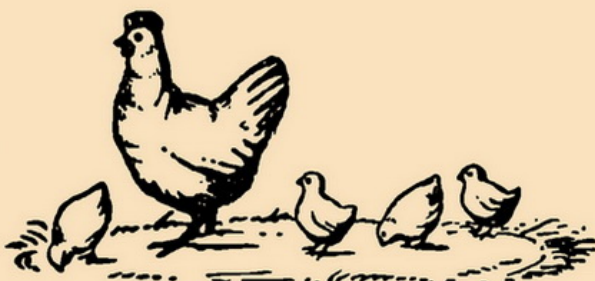
Червона курочка.

Ходила червона курочка по дворі й водила за собою своїх курчат. Знайшла вона пшеничне зерня.

— Хто посадить зернятко?—спитала вона.

— Не я! — сказала гуска.

— Не я! — сказала качечка.

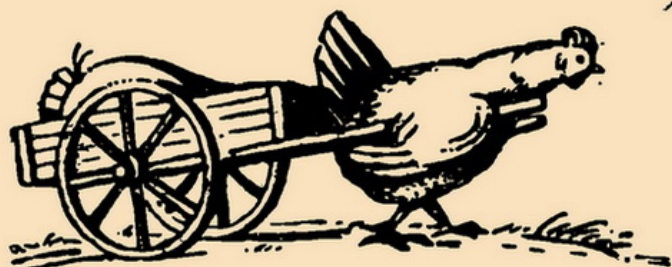
— То я його посаджу, — відповіла курочка, і посадила.

— Як пшениця поспіла, вона спитала.

— Хто повезе зернятко до млина?

— Не я! — сказала гуска.

— Не я! — сказала качечка.

— То я повезу — сказала курочка і повезла.

Привезла курочка з млина борошно та й питає:

— Хто спече хліб з цього борошна?

— Не я! — сказала гуска.

— Не я! — сказала качечка.

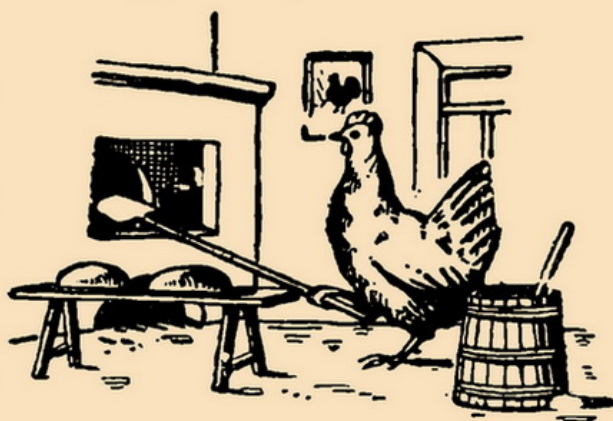
— То я спечу! — сказала курочка, і спекла хліб.

Як хліб був готовий, то знов спитала курочка.

— А хто буде цей хліб їсти?

— Я — сказала гуска.

— Я — сказала качечка.

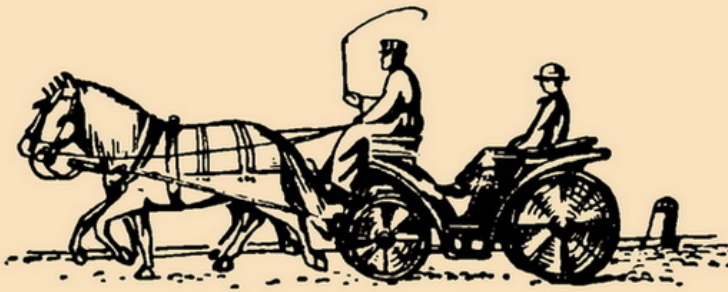

— Ні, я вам, ледачим, не дам. Я сама ззім. І покликала своїх діток помагати.

Як люде їздять по землі.

Волами швидко не поїдеш.

Швидко їздять кіньми.

Швидче ніж кіньми їздять
автомобілями.

Зручніше і ліпше їздити залізницею.
Залізницею возять людей, вугілля, дрова,
збіжжа та всякий крам.

Як їздять по воді.

Паромом перевозять людей через річку з берега на берег.

Човном їздять по ставках, річках, озерах.

На кораблі можна їздити без весел. Поставити щоглу, нап'ясти парус і їдь собі куди хочеш, коли є вітер.

Пароплав на воді, що залізниця на землі. Куди хочеш їдь і що хочеш вези.

Сільська Рада неможлих.

Розкажіть, які справи обмірковують неможливі на своїй сільській Раді?

Комарик.

Дуб на дуба
похилився,
Комар з дуба
повалився.
Комар з дуба
повалився,

Упав комар та й забився;
Упав комар та й гвалтує
Ніхто його не рятує.

Вилетіла мушка з хати комарика рятувати,
Летить ліку купувати—головоньку смарувати.

Бджоли з поля прилітають,
Плястри з меду прикладають,
Та ні що не помагає—
Бідний комар пропадає.

„Ой, комарю, рідний
брате,
А де-ж тебе поховати?“
„Поховайте мене в лісі
При зеленому горісі,
Та насійте рутти-зілля:

Будуть люде зілля рвати,
Комаренка споминати:

Десь тут лежить комарище,
Нашій крові піячище.“

Бабка на квітці.

Жук летить.

Муха.

Як літають у повітрі.

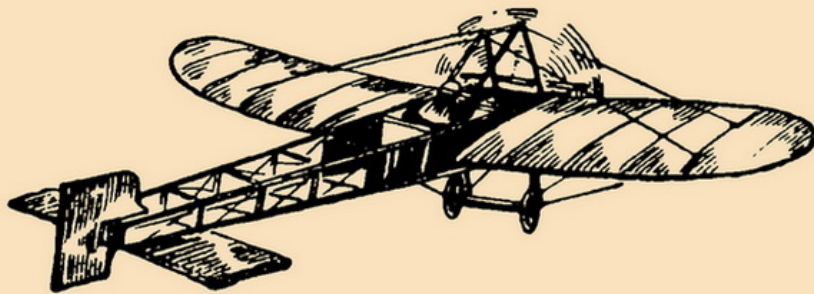
Надувають газом великий мішок і високо підносяться вгору.

Здійметься вгору цей мішок і вітер несе його куди хоче.

До мішка з газом припасувала людина машину і полетіла за вітром і проти вітру.

Бачила людина, як літають птахи. Зробила собі машину, сяде в неї і летить, куди хоче.

Літає як птах, навіть вертуном перекидається, тільки чути тр-р-р, тр-р-р!

Рукавичка.

Ішов дід лісом та й загубив рукавичку. От біжить мишка, улізла в ту рукавичку та й каже:

— Тут я буду жити.

Коли це жаба скаче та й питає:

— А хто, хто в цій рукавичці?

— Мишка-шкряботушка. А ти хто?

— Жаба-скрекотушка. Пусти й мене!

— Іди!

Ото вже їх двоє. От біжить зайчик, прибігає до рукавички та й питає:

— А хто, хто в цій рукавичці?

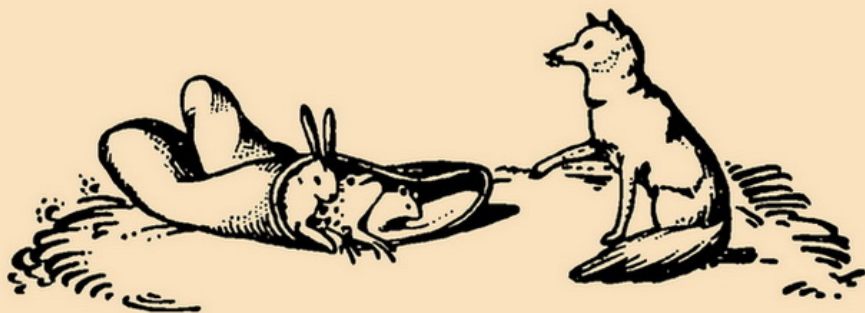
— Мишка-шкряботушка, жабка-скрекотушка. А ти хто?

— А я зайчик-побігайчик. Пустіть і мене!

От уже їх троє. Коли це біжить лисичка та до рукавички:

— А хто, хто в цій рукавичці?

— Мишка-шкряботушка, жабка-скрекотушка та зайчик-побігайчик. А ти хто?

— А я лисичка-сестричка. Пустіть і мене!

— Та йди!

Ото вже їх четверо сидить. Аж суне вовчик та й собі до рукавички, питається:

— А хто, хто в цій рукавичці?

— Мишка - шкряботушка, жабка - скреко-тушка, зайчик-побігайчик та лисичка-сестричка.

А ти хто?

— Та я вовчик-братік. Пустіть і мене!

— Та вже йди!

Уліз і той,—уже їх і п'ятеро. Де не

взявся,—біжить кабан:

— Хро-хро-хро! А хто в цій рукавичці?

— Мишка - шкряботушка, жабка - скреко-тушка, зайчик - побігайчик, лисичка - сестричка та вовчик-братік. А ти хто?

— Хро-хро-хро? А я кабан-іклан. Пустіть і мене!

— Отце лихо! Хто не набреде, та все в рукавичку! Куди-ж ти тут улізеш?

— Та вже влізу,—пустіть!

— Та що вже з тобою робити,—йди!

Уліз і той. Уже їх шестеро, уже там їм тісно, що й нікуди. Коли це тріщить кущами, вилазить ведмідь та й собі до рукавички, реве й питається:

— А хто тут, хто в цій рукавичці?

— Мишка - шкряботушка, жабка - скреко-
тушка, зайчик-побігайчик, лисичка-сестричка,
вовчик-братік та кабан-іклан. А ти хто?

— Гу-гу-гу! Якого вас багато! А я вед-
мідь-небрід. Пустіть і мене.

— Де ми тебе пустимо, коли й так тісно?

— Та якось умістимось.

— Та вже йди, тільки сідай з краєчку.

Уліз і той—семеро їх стало. У рукавичці
так тісно стало, що вона ось-ось розірветься.

Коли це дід оглядівся—нема рукавички.
Він тоді назад—шукати її, а собачка попе-
реду побігла. Бігла, бігла, бачить—лежить
рукавичка та й ворухиться. Собачка тоді:
„Гав-гав-гав!“

Звірі як злякаються, як вирвуться з рука-
вички, та хто куди—в ліс. Прийшов дід та й
забрав рукавичку.

Обізвалась жовта диня,
Гарбузова господиня:
— Іще живі, ще здорові
Всі родичі гарбузові!

Обізвалась морковиця,
Гарбузова сестриця:
— Іще живі, ще здорові
Всі родичі гарбузові!

Обізвились буряки,
Гарбузові свояки:
— Іще живі, ще здорові
Всі родичі гарбузові!

Обізвалась бараболя,
А за нею і квасоля:
— Іще живі, ще здорові
Всі родичі гарбузові!

Обізвався старий біб:
— Я задержав увесь рід!
Ой, ти гарбуз, ти
перістий
Із чим тебе будем їсти?
— Миска пшона,
шматок сала—
От до мене вся приправа!

Городні овочі.

Картоплю варять, смажуть, печуть. Люде сирої картоплі не їдять.

Капусту шаткують, солять і переховують на зиму. Кисла капуста корисна їжа.

Буряки вживають у страву. Буяками годують худобу. З буяків роблять цукор.

Моркву люблять гризти діти.

Гарбуз печуть і їдять. З гарбуза варять гарбузову кашу.

Огірки смашні свіжі, але не погані й солоні.

Гарно на городі, коли зацвіте мак. З маку смашні маківники. З маком печуть пироги.

В гурті всі за одного й один за всіх.

Був собі дід Андрушка, а в нього баба Марушка, а в баби дочечка Мінка, а в дочки собачка Хвінка, а в собачки товаришка киця Варварка, а в киці годованка мишка Сіроманка.

Раз весною взяв дід рискаль та мотику, скопав у городі грядку велику, гноєм трохи попринадив, грабельками підгромадив, зробив пальцем дірку—та й посадив ріпку.

Працював дід не марно: зійшла ріпка гарно. Що-день ішов дід у город, набравши води новен рот, свою ріпку поливав, їй до життя охоти додавав.

Росла дідова ріпка, росла! Зразу така, як мишка була потому як кулак, потому як буряк, потому як два, а на кінці стала така, як дідова голова.

Тішиться дід, аж не знає, де стати. „Час—каже нашу ріпку рвати!“ Пішов він у город—гуп, гуп! Узяв ріпку за зелений чуб; тягне руками, уперся ногами, добуває сил усіх, сопе, як ковальський міх—мучився,

потів увесь день, а ріпка сидить у землі, як пень.

Кличе дід бабу Марушку: „Ходи, бабусю, не лежи, мені ріпку вирвати поможи!“ Пішли вони в город—гуп, гуп! Взяв дід ріпку за чуб, баба діда за плече—тягнуть, аж піт тече! Смикає дід ріпку за чівку, смикає баба діда за обшивку, працюють руками, упіраються ногами—промучились увесь день, а ріпка сидить у землі, як пень.

Кличе баба дочку Мінку: „Ходи, доню, не біжи, нам ріпку вирвати поможи!“ Пішли вони в город—гуп, гуп! Узяв дід ріпку за чуб, баба діда за сорочку, дочка бабу за торочку; тягнуть руками, упіраються погами, промучились увесь день, а ріпка сидить у землі, як пень.

Кличе дочка

собачку Хвінку: „Ходи, Хвіночко, не біжи, нам ріпку вирвати поможи!“ Пішли вони в город—гуп, гуп! Узяв дід ріпку за чуб, баба діда за обшивку, дочка бабу за запаску, собачка

дочку за спідничку—промучились увесь день, а ріпка сидить у землі, як пень.

Кличе собачка кицю Варварку: „Ходи, Варварочко, не лежи, нам ріпку вирвати поможи!“ Пішли вони в город—гуп,

гуп! Увяз дід ріпку за чуб, баба діда за сорочку, дочка бабу за торочку, собачка дочку за спідничку, киця собачку за

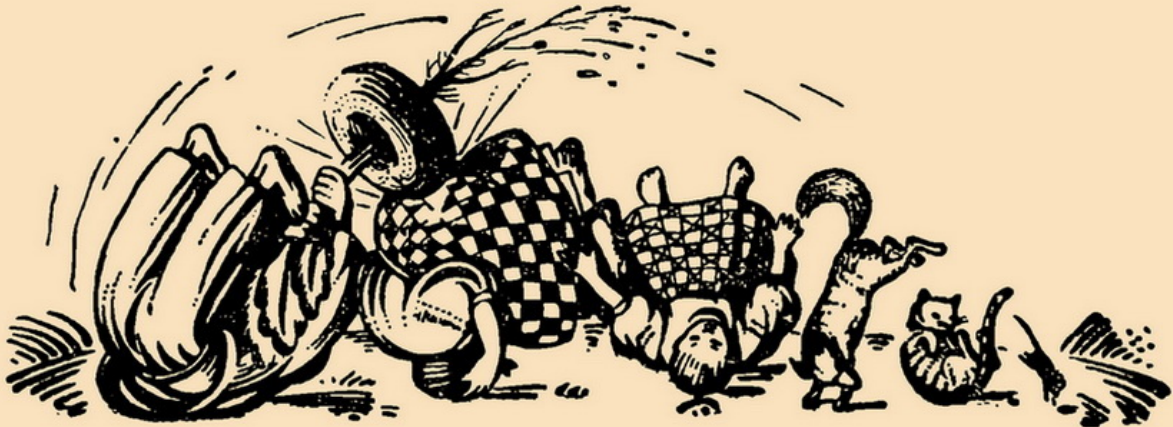
хвостик. Тягнуть і руками й зубами, упіраються ногами; промучилися увесь день, а ріпка сидить у землі, як пень.

Кличе киця мишку Сіроманку: „Ходи, Сірочко, не біжи, нам ріпку вирвати поможи!“ Пішли вони в город—гуп, гуп!

Увяз дід ріпку за чуб, баба діда за сорочку, дочка бабу за торочку, собачка дочку за спідничку, киця собачку за хвостик, мишка кицю за лапку—як потягли, та й покотилися.

Упала ріпка на діда Андрушку, дід на бабу Марушку, баба на дочку Мінку, дочка на собачку Хвінку, сучка на кицю Варварку, а мишка—шусть у шпарку.

Р а д а.

— Ось слухай, Тарасику, що я бачив!

— А що?

— Раду.

— Яку раду?

— От таку... З'їхались до нашої волости виборні від сел видимо-невидимо... Мабуть чоловік сто... Ні, де там сто, напевне тисячу... Та як почали гомоніти! От гарно! А вкінці один як гукне: „Хай живе радянська влада!“

Всі за ним: „Слава радянській владі!“

Гарно! Давай скличемо хлопців та будемо гратися в таку раду.

Через годину на току в Івасика зібралися всі хлопчики з їхнього кутка. Івасик поважно ходив і чекав, коли громада перестане гомоніти.

Стихли. Івасик вклонився громаді й каже:

— Товариші, ви повинні вибрати когось за голову зборів. Кого бажаєте мати за голову?

— Івасика!—загула громада.

— Товариші!—почав він, як справжній промовець—був у нас цар і всім правив один. Дуже тяжко жилося при ньому селянинові та робітникові. Став нарід єднатися, щоб царя скинути. І скинув. Тепер царя немає. Нарід одібрав у дукарів землю і поділив між собою. Україною тепер править не цар, а селяне й робітники. Зберуться вони, складуть раду, та й правлять усім миром. Тепер, товариші, гукайте за мною: „Хай живе радянська влада!“

По всьому току залунало: „Хай живе радянська влада!“

Потім говорив Тарасик, після Тарасика Семенко. І так гралися вони, поки почало сутеніти. Громадяне почали розходитись.

Тік спорожнів.

На Україні робітничче-селянська влада.

Свято першого травня.

Сьогодні ми святкуємо перше травня. Ми вквітчали школу зеленню й червоними прапорами.

Старший учень Кравченко розказав нам про те, що по всьому світі робітники святкують цей день.

Перше травня є день єднання працюючих, свято перемоги робітників.

Розкажіть, як святкували ви 1-е травня?

Жовтневе свято.

Гучно ми святкували жовтневе свято. У нас були гості: діти з дитячого дому, їх учитель, голова комнезаму, батьки та багато іншого народу.

Учитель розказав, як робітники та селяне здобули владу і волю, а учні читали та розповідали про те, як борюся нарід із своїми ворогами.

Після промов ми з прапорами пройшли все село і співали інтернаціонал та заповіт.

Х. Раковський.

Г. Петровський.

Інтернаціонал.

Повстаньте, гнані і голодні,
Робітники усіх країв!
Як у вулкановій безодні,
В серцях у нас клекоче гнів.
Ми всіх катів зітрем на порох...
Повстань же, військо злидарів!
Все, що забрав наш лютий ворог,
Щоби вернути час наспів.

Чуеш?—Сурми заграли...
Час розплати настав!
В Інтернаціоналі
Здобудем людських прав.

Не ждїть рятунку ні від кого—
Ні від богів, ні від царів!
Позбудеться ярма тяжкого
Сама сім'я пролетарів.
Пусті слова про „право бідних“
Держава дбала не про нас.
Нас мали за рабів негідних...
Доволі кривди і образ...

Чуеш?—Сурми заграли...
Час розплати настав!
В Інтернаціоналі
Здобудем людських прав.

Лиш ми, робітники, ми—діти
Святої армії труда,
Землею будем володіти,
А паразитів жде біда!
Тоді, як грім під час негоди
Впаде на голови катів,
Нам сонце правди і свободи
Засяє тисячу огнів.

Чуеш?—Сурми заграли...
Час розплати настав!
В Інтернаціоналі
Здобудем людських прав.

Заповіт.

Як умру, то поховайте
Мене на могилі,
Серед степу широкого,
На Україні милій.

Щоб лани широкополі
І Дніпро, і кручі
Було видно,—було чути,
Як реве ревучий!

Поховайте та вставляйте,
Кайдани порвіте,
І вражою злою кров'ю
Волю окропіте!

І мене в сім'ї великій,
В сім'ї вольній, новій,
Не забудьте пом'янути,
Не злим, тихим словом!

Т. Шевченко.

Товариство „Молодий Спартак“.

Діти, вступаєте в товариство „Молодий Спартак“!
Дізнайтеся, хто був Спартак, за що він боровся і чому
наше товариство названо „Молодий Спартак“.

Методична замітка до букваря „Перший крок“.

Букварь-читанка „Перший крок“ складено методом цілих слів. Навчання цим методом, що мусить охопити максимум активності й діяльності дитини, повинно переводитись, захоплюючи найширші інтереси дитини. Для цього кожна лекція повинна дати найбільше способів, а не найбільше матеріалу. Метою своєю ми ставимо розвиток дитини, а не здобування швидкого, механічного читання; бо з самим читанням ніколи спішити не треба. Розвиненій дитині процес читання не є непереможна трудність.

Ми ставимо за обов'язкове кожному лекцію переводити приблизно в такій системі способів:

1. Збудження інтересу до даної теми. Бесіди до даного малюнка.
2. Малювання, виліплювання, вирізування й майстрування речей, що стосуються до теми.
3. Читання того, що підписано під малюнком.
4. Гри сполучені з даною темою.
5. Бесіди з приводу частин цілого. Читання назв цих частин.
6. Письмо матеріалу що до теми.

Щоб був яспіший наш метод, ми зупинимось на кількох моментах в проробленні тих або інших тем.

1-а тема: хата.

Хоч треба гадати, що кожна дитина села знає, що таке хата, але було-б помилкою починати нашу лекцію просто з огляду малюнка в букварі. Першим моментом кожної лекції—це збудження інтересу до даної теми. У селянській дитині є уявлення про хату, але немає виразного ясного її образу. Викликати такий образ можна шляхом екскурсії по селу, під час якої діти всю свою увагу звертають на зовнішній вигляд хат; на їх архітектоніку, на складові частини. Вся подорож це зосередження уваги на властивостях окремих хат, порівняння їх між собою і збудження цікавості до самих форм,— їх схожості і різниці.

Екскурсія повинна дати повноту і живавість уяві, які викличуть інтерес до малюнка хати, і тоді вже вчитель може показати його з певністю, що дитина цілком свідомо поставиться до малюнка. Справді, побачивши в букварі хату, діти з радістю вкажуть, що це хата Демкова або хата Кучеренків і т. ин. Розглядання малюнка після екскурсії викличе багато зауважень порівнянь, потверження особливостей тої або иншої хати. Це вчитель мусить скорястати для бесід з приводу малюнка і викликати в дітей бажання говорити, порівнювати, і нарешті бажання виявити сприймання малюнка.

Наслідком цих бажань буде малювання хати. Діти малюють, як уміють. Учитель не повинен своєю критикою відбивати охоту до малювання. В лініях і формах, які дитина переводить непевною ще рукою здобуваються перші координовані рухи потрібні для письма. Чим діти більше малюють'

тим ближче вони стають до письма. Малюючи хату, що в букварі, де-хто з дітей намалює і слово, що підписано під малюнком. Щоб з'ясувати дітям, що таке слово, вчитель може пояснити, що бажану річ можна намалювати, і кожний впізнає її по малюнку, але люде умовно кожна річ згодилися визначати словом. Під малюнком хати надруковано це слово хата. Учитель пропонує дітям намалювати це слово. Далі йдуть малюнки мама, тато, цеб-то ті особи, які живуть у хаті. У кожного є тато й мама (або були) і кожна дитина в цих постатях знайде схожі риси з їх або чужими батьками, і малюнок викличе відповідні асоціації і уявлення. Діти охоче прочитають підписані слова і намалюють дані постаті. Далі йдуть частини хати: дах, вікно, двері і т. д. Під час екскурсії діти, розглядаючи хату, мусили звернути увагу на частини її: їх властивості й особливості. На лекції учитель цей аналіз синтетичного приймання переводить шляхом розглядання малюнків. Діти читають підписи і малюють дані речі з словами, що їх визначають, розказують події з свого життя, сполучені з цими частинами хати. Ці усні оповідання можуть дати учителеві багатий матеріал для дальшої праці.

Гри. Зміцнюються здобуті знання шляхом радісної цікавої гри в лото, у вибір речей і т. ин. Гра викличе велике бажання читати свідомо слова; це бажання не штучно викликає вчитель, воно виникає з внутрішнього змісту гри.

Лото роблять спільно усі діти. Спочатку виготовлюються чотирикутні прямокутники—картки приблизно 3 вершки завдовжки й $1\frac{1}{2}$ в. завширшки (в залежності від кількості матеріалу можна зробити більші й менші). Картка розбивається лініями примірно на 4 прямокутних чотирикутників. В кожний наліплюється, виготовлений малюнок вивчених речей. При чім вріжних комбінаціях, але так, щоб 2-х однакових карток не було. Вигляд картки буде приблизно такій:

Для гри потрібні ще 1) картки, якими закривають малюнки, (на зверхній сторінці надруковане слово, що визначає цю річ) і 2) малюнки речей з підписами. Картки з малюнками роздаються по одній кожному з учнів і карти з назвами по кількості всіх малюнків. Картки, на яких намальовані речі з підписами, складаються в коробочку або торбинку. Один з учнів виймає їх по черзі і називає, прочитуючи підпис. Решта учнів покривають в своїх картках названі малюнки, коли вони є. Хто перший скінчить, цеб-то закривє всі малюнки, той бере коробку і вигукує назви. Закриті малюнки

перевіряються, і коли малюнки не відповідають назвам, то гра вважається, за незакінчену.

Вибір речей. Учитель має на столі картки з пофарбованими малюнками речей, що стосуються до даної теми. Кожний учень підходить до стола, вибірає одну річ, іде на місце, пише її назву на папірці і подає вчителю. Коли учень написав назву правильно, дістає малюнок; коли помилився, учитель пропонує написати вдруге.

Окрім зазначених ігор можна вигадати багато інших, які сприяли-б свідомості учня, викликали-б цікавість усієї класи і давали-б матеріал для вправ у письмі.

Письмо. В букварі письмо виділено окремо від читання друкованого тексту. Писаний текст пророблюється так само, як і друкований. Тільки всі назви підписані рукописним шрифтом. Ми вводимо письмо з перших кроків читання, щоб не витратити даремно час на здобування звичок до друкованого письма, а потім знову до рукописного. Цьому не заперечує психологія сприймання в дитини.

Щоб розвивати в дітях моторно-рухове почуття, можна давати для малювання народній орнамент, що діти бачать на вишивках, на стелях, скринях, вікнах то що. Діти свої малюнки можуть оздоблювати лініями орнаменту.

II-а тема: як зроблено ослін.

Екскурсія до тесляра. Ознайомлення у нього з працею, матеріалом, знаряддям праці й виробами.

Екскурсія в ліс, знайомство з деревами; знайомство з тим, як їх рубають, розпилюють.

Ці екскурсії скеровуються до збудження інтересу у дітей, до того, щоб пізнати як і з чого робляться хатні дерев'яні речі.

Коли у дітей досить зібрано матеріалу, коли у них є майже повне уявлення зробленої речі з дерева, лише тоді можна пропонувати їм прочитати те, що є в букварі під малюнками.

Кожний малюнок викличе розуміння змісту його і підкаже дитині зміст того, що надруковано.

Читання змінюється на майстрування ослону, стола і т. ин. Майстрування лише тоді буде освітнім засобом, коли воно викликається свідомим інтересом до праці, коли для дитини ясна мета. Таке майстрування спричиняється до виховання в дитині точности, правдивости і терпіння.

Письмо в цій лекції може здобути особистої творчости. Спочатку діти прочитавши списують підписаний текст. Але при повторному письмі вони можуть додавати свої зауваження й уявлення. Так замість фрази: „*На ослоні сидить дід*“, учень може написати: „*На ослоні сидить старий дід*“.

Такому вільному письму треба давати можливість через детальний розгляд малюнка поширюватися, щоб воно стало особистою творчістю учня і привчало його до самостійного викладання своїх вражень і думок.

III тема: політичні свята.

Через те, що ми не можемо відірвати дитячу від оточення, від тих з'явищ, що викликають у дитини настрої, думки, запитання, школа повинна з одного боку дати цим настроям, думкам правдивий і здоровий напрямок, а з другого боку—вбрати в такі конкретні приступні форми, які найкраще з'ясували-б їм значіння свят. Єдиний спосіб для цього це активна участь дітей у політичних святах, щоб склалось у них внутрішнє відчуття, як щось органічне і суцільне з їх світоглядом.

По можливості читання матеріалу до свят сполучається з самими святами.

Свято першого травня.

До цього свята діти вже підготовлені низкою праці, екскурсій в соціальні осередки, сполучені з букварним матеріалом для читання. Розуміння робітничої класи таким чином складається в процесі оброблення різних тем, а розподіл праці між учнями при студіюванні їх трудовим методом виховує свідомість до трудового суспільства. Читання матеріалу до політичних свят має три методичних моменти: а) підготовка до свят, б) свята, в) читання матеріалу.

Вся підготовча частина є збудження цікавості до того, що має зрозуміти дитина під час свят. Діти з учителем роблять екскурсію на фабрику, завод, в робітничі райони, клуби, на мітинги, зібрання. (Коли в околицях немає всього зазначеного, учитель мусить провести бесіду про робітників). Знайомство дітей з травневими написами на прапорах. Підготовка до святкування в школі і прилюдно. Дитина є соціальна істота і тому вона не обмежується лише шкільним святом, вона прагне злитися з масою. Тому участь її в прилюдному святкуванні не менш важлива, як і в шкільному. Участь дітей в прилюдному святкуванні простіша, ніж у шкільному. Для першого виготовляються прапори, здобувається звичка до порядку під час участі і де-яка активність дітей у ньому. В шкільному-ж вона є органічна частина, від активності і самодіяльності якої залежить як зміст так і форма. Тому діти сама виробляють програму, беруть участь у вистугах, прикрашають школу, роблять прапори, плакати, написи, запрошують гостей і т. ин. Саме свято переводять при живій участі всього шкільного колективу. І тільки після свята приступають до читання матеріалу в букварі.

Після читання діти порівнюють те, як святкували вони і як розказано в букварі. Малюють, ліплять цікаві моменти з свого свята, описують їх. Далі складають музей або куточок травневого свята, куди входять прапори, плакати, написи, а також і всі вироби дітей, що робилися спеціально для свята.

Цими трьома лекціями не вичерпується все що може і що повинен проробити вчитель з учнями, але вони накреслюють ті шляхи, якими може йти вчитель в своїй праці. До цього ми можемо додати, що читання по нашому букварю не дозволяє вчителю зупиняти увагу дітей на окремі літери. До складу слова діти доходять самотужки, коли вирізують цілі слова, або складають їх в друкованих, ними вирізаних літер з цілого слова, а також під час письма цілих слів. Ми називаємо цілими словами прийменники й злучники (а, у, і т. ин). Для нас важливо внутрішній аналіз слова, який дитина здобуває в процесі читання самотужки, внутрішнє доходять до розуміння складу слова.

Метод цілих слів відкриває великі можливості для прикладання трудового методу, примушує вчителя шукати шляхів до самодіяльності і праці дитини, робить навчання читати легким, цікавим і приступним для дітей наймолодшого шкільного віку.

Автор.

